

Б. П. Яценко

Ліван, Республіка Ліван

ЛІВАН, Республіка Ліван – країна, розташована на Близькому Сході, у Західній Азії, на східному узбережжі Середземного моря. На сході та півдні межує з Сирією та [Ізраїлем](#). Площа країни становить 10 400 км². Населення – 5,9 млн осіб (станом на 2014 рік), з яких 82% – ліванці, 9% – палестинці, 4% – вірмени. Столиця країни – місто Бейрут (населення міста – 361 366 осіб, міського району – 1,9 млн осіб, агломерації – 2,1 млн осіб; дані за 2012 рік).

Адміністративно країна поділена на 6 мухафаз: Бейрут, Гірський Ліван (центр – місто Баабда, де розташована резиденція президента; 6 районів), Північний Ліван (місто Тріполі, яке є другим за розмірами містом Лівану; 7 районів), Бекаа (місто Захла; 5 районів), Ен-Набатія (однойменне місто; 4 райони), Південний Ліван (місто Сайда; 3 райони). Офіційними мовами країни є арабська та французька, також поширені вірменська та англійська мови. Серед вірян мусульмани складають 60%, християни – 39% (протягом останнього десятиліття їхня кількість значно зменшилася, раніше їх було близько 50%). Грошовою одиницею є ліванський фунт. Найвищий законодавчий орган – Національна Асамблея (128 депутатів, яких обирають на всенародних виборах строком на 4 роки). В. о. президента (обирається Національною Асамблеєю; з 25 травня 2014 року) і прем'єр-міністр (з 6 квітня 2013 року) – С. Тамам.

Історія Лівану розпочалася близько 5 тис. років тому. Ліванці є нащадками стародавніх фінікійців та арамейців, які змішалися з аккадцями, асирійцями, єгиптянами, персами, греками, римлянами, арабами та європейськими хрестоносцями. У 3 тисячолітті до нашої ери ці землі були заселені фінікійськими племенами. Фінікійці займалися мореплавством і торгівлею, засновували колонії на середземноморському узбережжі, їхні судна виходили також в Атлантичний океан і в Червоне море. У 8-6 ст. до нашої ери фінікійські міста-держави завоювала Ассирія, потім – Вавилон і Перська імперія. У 4 ст. до нашої ери Александр III Македонський захопив узбережжя Фінікії та рушив звідти вглиб Південно-Західної Азії. Від 1 ст. ліванські землі були частиною Римської імперії. У 7 ст. на півночі поселилися християни-мароніти, пізніше на півдні – араби-друзи (шіїти), а на узбережжі – араби-сунніти. Тоді ж Ліван увійшов до складу Арабського халіфату. Від 7 до 13 ст. під час

походів хрестоносців регіон був місцем протистояння християн і мусульман. У 13 – на початку 16 ст. – під владою єгипетських мамлюків, від 1516 – Османської імперії. Наприкінці Першої світової війни Ліван захопили французькі та британські війська. 1920 французька адміністрація зробила перші спроби щодо узгодження балансу інтересів різних релігійних груп. Відтоді інтернаціональний Бейрут став центром міжнародної фінансової діяльності та торгівлі, місцем відпочинку заможних громадян Арабського Сходу, Європи та Америки. 21 листопада 1943 року Ліван отримав незалежність. 1964 року в Бейруті створили Організацію визволення Палестини. 1973 року почалися озброєні зіткнення між ліванськими урядовими військами та палестинськими радикальними загонами, яких підтримували ліванські мусульмани. 1975 року напружені стосунки між мусульманами та християнами призвели до виникнення громадянської війни. У наступні 15 років країна, особливо інфраструктура міст, була спустошена бойовими діями. Водночас від 1982 року через напади палестинських біженців і ліванських мусульманських радикальних груп відбувалися періодичні сутички й з ізраїльськими військами. 1989 року після підписання Таїфської угоди громадянська війна закінчилася. 2005 року відбулася так звана Кедрова революція (у давнину в Лівані в значній кількості росли кедрові ліси, які майже повністю вирубали для кораблебудування та прокладення залізниць; нині ліванський кедр – символ країни, який навіть зображений на державному прапорі) – масові протести за виведення сирійських військ з ліванської території. У липні–серпні 2006 року Ізраїль черговий раз провів на півдні Лівану військову операцію з витіснення радикальної організації «Хізбала».

Довжина берегової лінії становить 225 км, протяжність лівано-сирійського кордону – 375 км, а лівано-ізраїльського – 79 км. Незначний відрізок кордону Лівану з Голанськими висотами, анексований Ізраїлем, є спірною територією. Велика частина Лівану вкрита горами. Фізико-географічні райони: прибережна рівнина (шириною до 6 км), долина Бекаа, хребет Ліван, хребет Антіліван з гірським масивом Еш-Шейх. Найвищою точкою є гора Курнет-ес-Сауда (3083 м). Клімат середземноморський (трохи прохолодніший у долині Бекаа), з гарячим і сухим літом та вологою зимою. У прибережній зоні та передгір'ях температура найжаркішого місяця – серпня – становить близько +30 градусів Цельсія, у січні та лютому температура близько +13 градусів Цельсія. Взимку в горах температура опускається нижче 0 градусів Цельсія, випадає сніг. У Лівані відносно багаті водні ресурси, однак судноплавних річок немає. Важливою водною артерією є річка Літані. Її використовують в електроенергетиці та для іригації сільськогосподарських земель південної Бекаа та прибережних районів. Корисні копалини: вапняк, залізна руда, кам'яна сіль. У 2012 році поблизу узбережжя південного Лівану на кордоні з Ізраїлем виявлено запаси природного газу (710 млрд м³).

До громадянської війни Ліван був головним торговим і фінансовим центром на Близькому та Середньому Сході. Нині провідними є обслуговуючі галузі господарства, зокрема банківська сфера і туризм. Основа ліванської промисловості – нафтопереробні та цементні

заводи. Розвинені легка, текстильна, меблева, паперова, харчова, цукрова промисловості, виробництво електроприладів, металів, хімічних товарів і ліків, обробка алмазів. Тут вирощують яблука, груші, вишні, персики, цитрусові, виноград, банани, маслини, опійний мак і гашиш, у незначній кількості – пшеницю та ячмінь. Тваринництво порівняно з іншими країнами Близького Сходу не відіграє значної ролі. Тут розводять кіз, овець, велику рогату худобу. Валовий внутрішній продукт (2013 рік) становить 64 млрд доларів США, з них 4,5% припадає на сільське господарство, 20% – на промисловість, 75,5% – на сферу обслуговування. Розвиток економіки стримується складною геополітичною обстановкою в сусідніх країнах Середнього Сходу. Ліван є залежним від міжнародної фінансової допомоги.

У Бейруті розташовані Американський (від 1866 року), Ліванський (від 1953 року), Арабський (від 1960 року) і Святого Йосипа університети, Національний музей. Пам'ятним місцем є так звана зелена лінія розмежування міста під час боїв 1975-1976 років. Об'єктами світової культурної спадщини ЮНЕСКО є: з 1984 року – стародавні міста Анджар (8 ст.), Баальбек (332 рік до нашої ери; обидва – Бекаа), Бібл, нині Джубейль (4 тисячі років до нашої ери; Гірський Ліван), Тір (28 ст. до нашої ери); з 1998 року – Уаді-Кадіша (Священна долина) та Божественна кедрова діброва (Північний Ліван).

Українсько-ліванські зв'язки мають давню історію, вони розвиваються від часів перших паломництв українців на Святу Землю. Дружні стосунки та співпраця двох народів продовжувалися за часів, коли українські землі входили до складу Російської імперії та СРСР, і тривають донині. 30 грудня 1991 року Ліван одним з перших серед арабських країн визнав незалежність України. 14 грудня 1992 року між Україною та Ліваном були встановлені дипломатичні відносини. У серпні 1995 року в Бейруті відкрито посольство України в Лівані, у лютому 2006 року в Києві – посольство Лівану в Україні. У Ліван з офіційним візитом приїжджали Президент України (2002 рік), Прем'єр-міністр України (2011 рік), Міністр освіти і науки України (2002 рік), Міністр закордонних справ України (2010 рік), заступник Міністра закордонних справ України (1996, 1999, 2007 роки), парламентська делегація України на чолі із заступником Голови Верховної Ради України (1995 рік); в Україну – Прем'єр-міністр Лівану (1996 рік), Президент Лівану (2003 рік), Міністр національної оборони Лівану (2001 рік), Міністр виховання та вищої освіти Лівану (2004 рік), парламентська делегація Лівану на чолі із заступником Голови Національної асамблеї Лівану (1995 рік), делегація Вищої ради юстиції Лівану (2003 рік). 29-30 листопада 2010 року в Києві відбулося перше, а 24-25 листопада 2011 року в Бейруті – друге спільне засідання міжурядової українсько-ліванської комісії з торговельно-економічного співробітництва. У 2013 році товарообіг між Україною та Ліваном склав (у мільйонах доларів США) 375,5, експорт – 373,7, імпорт – 1,8; у 2014 році – відповідно 273,7, 272,3 та 1,4; у січні-серпні 2015 року – 212,9, 212,2 та 0,7.

Загальна структура експорту української продукції до Лівану: чорні метали та вироби з них – 30-40%, зернові культури – 35-40%, жири та олії тваринного і рослинного походження – 15-20%, насіння та плоди олійних рослин – 5-10%, харчові продукти – 3-4%. Основними імпортними товарами з Лівану є: тютюн і промислові замінники тютюну – 50-70%, продукти переробки овочів – 13-15%, пластмаси та полімерні матеріали – 15-18%. З загальної кількості ліванців, які отримали вищу освіту в СРСР, близько 80% були випускниками вищих навчальних закладів УРСР.

Нині також тисячі ліванців навчаються в Україні, вони здобувають переважно медичну, інженерну та технічну освіту. Щорічно у ліванських вищих навчальних закладах проходить стажування багато українських студентів, які вивчають ліванську культуру й арабську мову. У 2010 році в Бейруті між ректором Національного університету «Львівська політехніка» та президентом Американського університету підписано угоду про співробітництво між вищими навчальними закладами, домовлено про обмін студентами, науковцями та спортивними колективами. У 2011 році на запрошення Університету Баламанд у Ліван побувала делегація Запорізького технічного університету, було також ухвалено угоду про співробітництво між двома навчальними закладами. У 2015 році між керівництвом Київського лінгвістичного університету і Арабського університету домовлено щодо підготовки арабістів з України в Бейруті, про обмін фахівцями та спільні наукові дослідження у сфері арабістики.

У 1896–98 роках у бейрутських рукописних сховищах і бібліотеках працював сходознавець, славіст, літературознавець і письменник [А. Кримський](#). Він написав бейрутський цикл віршів «Пальмове гілля», низку праць про лінгвістичні відповідності в [арабській](#) і [українській](#) мовах. Багато його листів з Лівану зберігаються у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України. 18 листопада 2011 року в Бейруті проведено міжнародну конференцію, присвячену 140-річчю від дня народження А. Кримського та 115-річчю від часу його приїзду до Лівану. Нині в Лівані мешкає значна українська діаспора, зокрема й піаністка Т. Примак-Хурі та художниця Н. Дзядик-Хабіб. У Бейруті функціонує громадська неурядова організація «Український культурний центр», на базі якої діють бібліотека, мовні курси, різноманітні творчі гуртки, спортивні секції. У Бейруті – український аматорський танцювальний колектив «Зірка», у Сайді – «Чайка». 16–19 квітня 2013 року були Дні культури України в Лівані, під час їх проведення відбулися концерти Національного українського народного хору імені Г. Верьовки та балетної трупі Національної опери України, демонструвалася експозиція фотокартин «Україна сьогодні». У жовтні 2014 року в Бейруті проведено концерт класичної музики, присвячений 200-річчю від дня народження Т. Шевченка. Українською мовою опубліковано збірку оповідань і віршів «Знатні» [М. Нуайме](#) і повість «Жерці храму» Ж. Ханни (обидві – Київ, 1958), оповідання М. Дакруба, С. Ідріса, А. Сувейда, Х. Такі-ед-діна, вірші А. Саїда у збірці «Оповідання арабських письменників» (1959), «Полум'я» (1964) і «Вогненні вітри» (1983; усі

– Київ), вірші Т. Зіяда, Р. Аміна і А. Саїда у журналі «Всесвіт» (1983, № 10) і збірці світової поезії 20 ст. «Заграва» (К., 1989). Серед перекладачів ліванської літератури – [Т. Кезма](#), [Ю. Кочубей](#), [І. Лебединський](#), І. Римарук. Містами-побратимами є Одеса та Тріполі.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. C. John Rolland. Lebanon: Current Issues and Background. 2003;
2. Густерин П. В. Города Арабского Востока. Москва, 2007.

Бібліографічний опис:

Ліван, Республіка Ліван / Б. П. Яценко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-55396>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).